

Krigsseiler-enkene umyndiggjort i ti år

Skammelig etter-
krigshistorie avdekkes:
Enker etter falne
krigssellere måtte helt
frem til 1956 søke
Rikstrygdeverket om
tillatelse til å ta ut sine
egne penger av banken.

HALVOR HEGTUN

En kvinne på Sørlandet setter seg ned med sin fyllpenn en novemberdag i 1945. Brevet hun skriver er ydmykt: «Til Rikstrygdeverket. På min konto i Tverdalsøns Sparebank er innsatt kr. 8571,43. Vil derfor søke om at kunne trekke kr. 571,43 til kjøp af klær, da jeg i den tid krigen har vart ikke har hatt

anledning til at anskaffe noget.»

Mannen hennes døde som 27-åring i mai 1941, da båten han seilte med, ble torpedert sør for Grønland. Ved krigens slutt fikk enken og den syv år gamle datteren utbetalt tilsammen 15 000 kroner i et en gangs erstatningsbeløp.

Men pengene kan ikke disponeres fritt. De blir satt inn på sperret konto, og Rikstrygdeverket må samtykke til samtlige uttak i ti hele år. Praksisen blir gjort gjeldende for alle enker etter krigssellere.

Godkjent

En snau måned etter at sørlandskvinnen har søkt om å få bruke noen av sine kroner til klær, blir søkna-

den behandlet med positivt resultat av Rikstrygdeverkets kontor for statistikk og rentesaker. De 571 kronene kan utbetales, fremgår det av et standardformulert svarbrev, «men forutsettes brukt til det i søknaden nevnte formål, nemlig: Kjøp av klær».

Det går flere år før hun kryper til korset og ber om å få ta ut noen kroner til Brevene, som familien oppdager lenge etter hennes død i 1991, er alltid like forsiktede i tonen, og alltid undertegnet med «ærbødigst»:

«Jeg vil hermed høre med Dem om jeg kan ta ut kr. 1000,- av Rikstrygdeverkets bankbok til å dekke utgiftene til ved og skatt.»

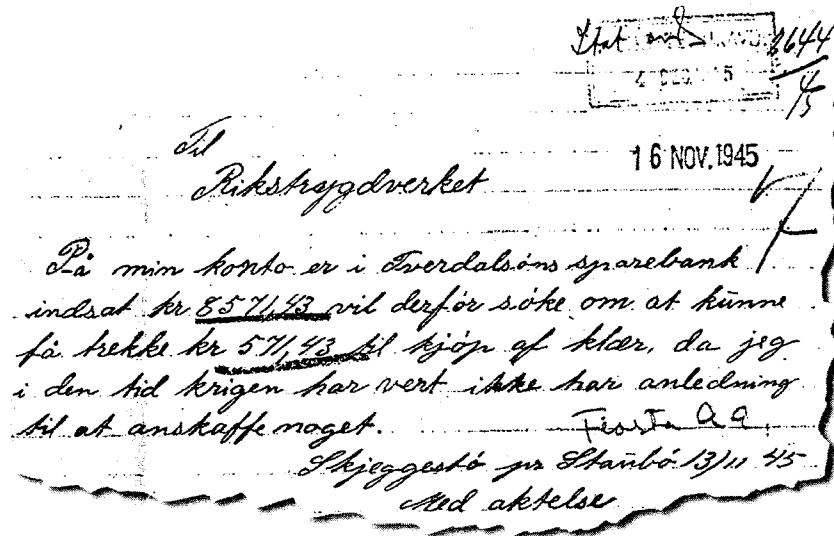
«Jeg vil hermed høre med Dem og jeg kan få lov til å ta ut kr. 500,- til kjøp av ved og

koks til vinteren.» - Denne saken har virkelig gått inn på meg, sier den tidligere krigsseileren, forfatteren og NORAD-mannen Leif Vetlesen.

Sårende

- Mange av disse kvinnene befant seg under krigen i en meget vanskelig økonomisk situasjon - og dette på toppen av engstelsen for mannen og hans skjebne ute. Var det én ting de lærte i denne tiden, var det nettopp å husholdere med de sparsomme midlene som kom deres vei. Derfor virker formynderskapet over engangs-erstatningen dobbelt sårende og utfordrende.

Det er en kjent sak at mange krigssellere ble utsett for en ydmykende for-

YDMYKENDE:
Enker etter
norske krigs-
sellere måtte i
årevis sende
søknadsbrev til
Rikstrygdever-
ket for å få ut
penger fra «en-
gangs-erstat-
ningen» som
sto på sperret
konto.

mynderholdning da de
vendte hjem, fastslår Vet-
lesen. Krigssellere som søk-
te om økonomisk bistand
fra Nortraships Sjømanns-
fond, fikk tildelt «til gode-
lapper» som de kunne gå i
butikken med og skaffe seg
klær og andre livsnødven-

digheter. På denne måten
ville Nortraship gardere seg
mot at sjøfolkene satte pen-
gene overstyr.

At også enkene er blitt
gjenstand for tilsvarende
umyndiggjøring, har imid-
lertid vært ukjent for de al-
ler fleste inntil nå. Etter alt å

dømme har det med disse
kvinnenes beskjedenhet og
usynlighet i samfunnet å
gjøre, tipper Vetlesen.

Førstekonsulent i Riks-
trygdeverket, Per Augustad,
sier at man forgyves har lett
etter dokumentene som ga
hjemmel til å umyndiggjøre

krigsseller-enkene på denne
måten. Det er også begren-
set hvilke ressurser Riks-
trygdeverket kan sette inn
på å søke etter dokumenter
som i dag bare har historisk
interesse, fremholder Auges-
stad overfor Kristiansand-
avisen Fædrelandsvennen.